

УДК 910.4:379.85(477)

Ховалко А.Б.

**ПОДІЛЬСЬКИЙ ПЕЧЕРНИЙ РЕГІОН ЯК ПЕРСПЕКТИВА ДЛЯ
ТУРИСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРО-2012**

Показана перспектива екскурсійного використання карстового печерного регіону Поділля для Євро-2012. Акцентується увага на розрахунках комфортності, ємності, безпеки печерних систем.

Ключові слова: печерні системи, туристична привабливість, туристична безпека.

Показана перспектива экскурсионного использования карстового пещерного региона Подолья для Евро-2012. Акцентируется внимание на расчетах комфортности, емкости, безопасности пещерных систем.

Ключевые слова: пещерные системы, туристическая привлекательность, туристическая безопасность.

The rotined prospect of the excursion use of karst cave region of Podillya is for Euro-2012. Attention is accented on the calculations of comfort, capacity, unconcern of the spelaeae systems.

Key words: cave systems, tourist attractiveness, tourist safety.

Показана перспектива екскурсійного використання карстового печерного регіону Поділля для Євро-2012. Акцентується увага на розрахунках комфортності, ємності, безпечності печерних систем.

Ключові слова: печерні системи, туристична привабливість, туристична безпека.

Постановка проблеми. Подільський печерний регіон як найбільш виражений з гіпсових порожнин і який характеризується наявністю найдовших світових печер має можливість увійти до списку туристичних об'єктів, які спроможні обслуговувати Євро-2012, оскільки розташований у безпосередньому наближенні до центру змагань у Львові.

Безумовна туристична привабливість регіону, незвичність і навіть унікальність печерних систем дозволяє створити тут туристичний центр європейського масштабу. Наявність значних наукових розробок, експедиційних досліджень, геофізичних обстежень на сьогодні створює добру базу для швидкого перетворення даного печерного регіону на унікальний туристичний об'єкт [1].

На сьогодні в науковій літературі проблема визначення туристичного потенціалу загалом розглянута з урахуванням різноманітних типів геосистем, як зональних, так і азональних. Водночас щодо таких географічних утворень як карстові печері вона доволі слабо розроблена внаслідок існування конкретних причин:

- відсутності планового картографування печерних порожнин;
- відсутність у багатьох з них системних досліджень;
- відсутність конкретного запиту від туристично-організаційних установ;
- необхідністю залучення якісно нових підходів і докорінно нових методичних прийомів.

Для забезпечення відповідного комфорту для туристів, необхідно щонайменше провести відповідну інвентаризацію пропонованих для відвідування печерних порожнин, їх обладнання, розвиток необхідного сервісного наземного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Розвиток туристичної діяльності в екстремальних і наближених до екстремальних ситуаціях все більше завойовує популярність і на даний час вимагає термінового наукового обґрунтування. Спелеотуризм належить до найбільш популярних видів, що є наближеними до екстремальних. В Україні розвиток подібної туристичної діяльності насамперед поширений в Криму та на Поділлі. Подільські печерні системи використовуються в якості неорганізованої і слабо організованої туристичної діяльності щонайменше впродовж 60-70 років, тобто на сьогодні наявний необхідний досвід, існують добре

підготовлені інструктори зі спелеотуризму, розроблені системи безпеки тощо.

На сьогодні крім суто організаційних заходів вкрай необхідним є розробка наукових основ прийнятної ємності туристичних потоків. Сама ємність таких потоків головно залежить від максимально можливого туристичного навантаження на об'єкт туристичної зацікавленості, який розраховується не тільки за максимально можливого для даного туристичного ресурсу (об'єкту) потоку туристів, який: а) не зашкодить стану самих ресурсів; б) не зашкодить самопочуттю та стану здоров'я туристів; в) не зашкодить екології місця знаходження ресурсу (об'єкту); г) не порушить «показник гостинності» (припустиме співвідношення числа туристів та постійних мешканців, за якого зберігається атмосфера гідності; оптимальним вважається співвідношення не вище 1:3, Смирнов, 2005); д) не зашкодить безпеці туристів.

У випадку перевищення туристичного навантаження на територію (певні геосистеми) над ємністю туристичних потоків виникає ефект туристичної дигресії – негативні зміни в туристично експлуатованих природних об'єктах під впливом їх інтенсивного використання. До основних видів туристичного негативного (дигресивного) впливу на природне середовище (туристично експлуатовані об'єкти) належать: механічне (витоптування, нанесення міток і написів на стінах печер, залишення сміття, виламування природних печерних утворень, наприклад сталактитів), фізико-хімічне – зміна температурного режиму внаслідок дихання або розведення навіть невеликих вогнищ або наявного освітлення (наприклад, печера Оптимістична) та хімічного складу атмосферного повітря печер внаслідок задимлення тощо).

Тут необхідно одразу мати на увазі, що саме найбільш відомі й найкраще обладнані системи будуть піддані найбільшим туристичним навантаженням. Саме тому тут необхідні наукові обґрунтування не тільки щодо якісного забезпечення відвідувачів, а й щодо збереження карстових порожнин в умовах антропогенної експлуатації.

На території Тернопільської області А. Кучерук виділив кілька карстових районів:

1. Кременецький.
2. Товтровий
3. Центральноподільський.
4. Західноопільський.
5. Придністровський.

Найбільш цікавим і перспективним у географічному, краєзнавчому і туристському аспектах є Придністровський карстовий район. Тут знаходиться 11 великих (довжина більш як 1000 м) розвіданих гіпсових (сульфатних) печер. З них 8 розташовані у вузькій ділянці, субпаралельній до долини Дністра. Дві печери («Млинки» та «Уринь») «випадають» з цієї смуги й розташовані далі на північ, на широті м. Чортків; та печера

«Джуринська» на широті смт Микулинці. Нині всі ці печери знаходяться в умовах повної або майже повної здренованої гіпсової товщі.

Найбільш цікавими і найбільш таємничими та привабливими є гіпсові гіганти. Це печери: «Оптимістична» (214 км, посідає за довжиною 2-ге місце у світі), «Озерна» (121 км, 10-те місце в світі), «Млинки» (28 км), «Кришталева» (23 км), «Славка» (9,1 км), «Вертеба» (7,8 км), «Уринь» (2,1 км), «Ювілейна» (1,5 км), «Олексинська» (1,2 км), «Тимкова Скеля» (1,18 км), «Джуринська» (1,3 км).

Щодо заходів раціонального використання печер, то сьогодні слід перейти від пасивної охорони до такого механізму раціонального природокористування, який би водночас враховував соціальні, екологічні та економічні потреби суспільства. Це дозволило б замість малоєфективної боротьби з негативними наслідками науково необґрунтованої і неналагодженої господарської діяльності попередити саму можливість їх виникнення і тим самим забезпечити зберігання цінних природних об'єктів, включаючи і карст з його унікальними формами.

Цей соціоекологічний підхід потребує соціоекологічних досліджень, які були б обов'язковим компонентом дослідження карсту та його форм у межах Тернопільської області (можливо, і для всієї України).

Як зазначає О.О. Любіцева [2], величина туристичних потоків залежить ще й від вартості послуг, від ціни на основні та додаткові послуги, супутні послуги та товари, що впливають на рівень цін індустрії туризму. Цінова політика країни в галузі туризму, а також обмінний курс валют створюють порівняльні переваги і впливають на конкурентні позиції національного туристичного ринку на ринках вищих рівнів. Щодо конкретного регіону, то тут цінова політика повинна передусім враховувати рівень сервісних послуг (які Україна встигне до початку Євро-2012 забезпечити) і наявну їх вартість в інших країнах.

Щодо кількості можливих відвідувачів у період проведення чемпіонату, то не дивлячись на широке застосування поняття «ємність туристичних потоків» тут існує значна кількість невирішених – проблемних питань. Наведемо основні з них [3]:

- відсутність повного списку факторів, що впливають на величину ємності туристичних потоків;
- відсутність градацій і навіть ієрархії їх пріоритетності (виділення провідних факторів);
- відсутність розробок щодо універсальності такої пріоритетності як на окремих регіонах, так і щодо окремих печерних систем;
- відсутність розробок щодо взаємозалежності інших показників туристичної регіональної та локальної діяльності з величинами ємності туристичних потоків;
- відсутність диференціації розрахункової ємності туристичних потоків на всі існуючі печерні системи Поділля.

Наведені проблемні питання далеко не повні, але вони дають достатньо повне уявлення про наступні дослідницькі кроки в даному напрямку наукових розробок.

Першочерговим завданням стоїть визначення безпеки печерних систем. Щодо оцінки *туристичної безпеки* (яка безумовно має пріоритет), то така оцінка повинна здійснюватися на всіх без винятку ділянках підземного туризму, навіть на відповідним чином облаштованих (наприклад електричним освітленням) ділянках.

Значною проблемою буде зведення таких оцінок до єдиного оцінювального інтегрального показника. Практика свідчить, що найбільш сприйнятним при цьому є бальна оцінка, яка дозволяє сумувати бали, але оскільки складові такої оцінки є нерівнозначними за важливістю, то необхідно використовувати систему ваг-коефіцієнтів, які дозволять здійснювати ієрархію важливості оцінювальних показників.

При виборі об'єкту екскурсії використовують також критерії транспортної доступності. Цілком очевидно, що більш доступну печеру відвідує більша кількість туристів. Найкращою транспортною доступністю відзначаються печери Млинки і Кришталева. Вони знаходяться за 4-5 км від найближчої залізничної станції і за 200-300 м до зручних автомобільних під'їздів.

Крім того суттєве значення має мікрокліматичний комфорт печер. Загалом усі печерні системи за умовами мікроклімату можна поділити на два типи: теплі печери, які мають входи, розташовані на стрімких схилах річкових долин (Кришталева, Млинки, Сталактитова), тому середня річна температура повітря в них досягає 10,0 - 11,3°. Холодні печери, мають широкий, лійкоподібний вхід на плато (печери Озерна, Вертеба, Оптимістична, Ювілейна, Вітрова, Угринь та ін.) і характеризуються дещо зниженими середніми річними температурами (7,9 - 9,8°).

Оцінка якості інфраструктури даного печерного регіону може існувати окремо від оцінки туристичного потенціалу печерних систем, як додаток або як коректувальний чинник. Водночас така оцінка може бути складовою загальної оцінки рекреаційного потенціалу певної структурної складової карстового регіону.

Проблема полягає ще й в тому, що кожна індивідуальна печера характеризується індивідуальною оцінкою туристичного потенціалу. Щодо регіону в цілому, то його оцінка може бути або як сума таких індивідуальних оцінок, або як їх усереднений показник. В обох випадках існують свої недоліки, тому така загальна регіональна оцінка може носити загально інформативний характер, її перевагою послуговує лише оцінка загальної туристичної ємності, тобто кількості туристів, яку може прийняти і якісно обслуговувати регіон на певний часовий відрізок.

Висновки. Наявність такого потужного за туристичною привабливістю регіону як карстовий регіон Поділля поблизу центру Євро-2012 у Львові, надає хороші можливості щодо його використання в екскурсійних програмах чемпіонату. Для цього існують всі можливості, а

підготовка відповідного сервісного забезпечення порівняно не вимагає великих фінансових витрат.

1. Зінько Ю. Рекреаційна оцінка печер Подільського Придністров'я // Зб. "Українська геоморфологія: стан і перспективи" / Ю. Зінько, А. Русенко, О. Шевчук. – Львів, 1997. – С.284-287.
2. Любіцева О.О. Геопросторова організація туристичного процесу 2003 года. Автореф. дис. д-ра геогр. наук: 11.00.02. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2003. — 29 с.
3. Ховалко А. Туристичний потенціал печерних систем Поділля // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини / А. Ховалко. – 2008. – Вип.. 24. – С. 345-350.